

Križ na kraju umora
ob cesti iz Črne
na Podpeco.

Umor župnika Mateja Krofa

IVO ŽAJDELA

Pogreba umorjenega župnika v Črni Mateja Krofa se je 26. maja 1950 udeležilo veliko ljudi. Sprevod je šel iz Črne v Mežico. Policija je strogo nadzorovala vse, kar se je dogajalo ob mrtvaškem odru in v pogrebni sprevodu. Njegov nečak, fantek, je ob pogrebu dejal: »Kaki so ti dedi, da so našega ujka ubili!«

»Ob skalah blizu ceste skozi Heleno je postavljen železen križ z Jezusom in majhno okroglo spominsko ploščo, na kateri so osnovni podatki o takratnem župniku v Črni Mateju Krofu, ki je na tem mestu končal svojo življenjsko pot. Ob vznožju križa je majhna skulptura, ki predstavlja tri krščanske kreposti, vero, upanje in ljubezen,« lahko pod naslovom *Znamenje ob cesti proti Štoparju* preberemo na spletni strani www.kleindenkmaler.at

(Celovec). Potem sledi nenačuden mednaslov *Legenda, zgodovina, pravljica*. Glede na že javno objavljene podatke sta besedi legenda in pravljica odveč. Res nerazumljivo, da se nekateri morajo še danes tako sprenevedati pred diktatom vseprisotne mitologije NOB.

Legenda in pravljica?

No, morda pa sta ti dve besedi primerni, saj v nadaljevanju piše: »Leta 1950, na-

tančneje 23. maja 1950, so se začele tisti čas šmarnične pobožnosti. Matej Krof, takratni župnik v Črni na Koroškem, je odšel na krst v Heleno. Ko se je vračal domov proti Črni, je šel po peš poti nad skalami, spodaj pa je bila že takrat speljana stara cesta iz Helene proti Črni, kjer je tudi še zdaj. Ob poti nad skalami je ta isti večer, ko se je vračal domov v Črno, umrl tragične smrti. Pogreba se je udeležilo veliko število ljudi in pogrebni sprevod je šel iz Črne v Mežico, kjer je pokopan na starem mežiškem pokopališču. Originalna nagrobna plošča je na cerkvi v Črni na Koroškem. Križ v spomin na ta tragični dogodek so postavili kmalu po njegovi smrti.«

Tisto, da je umorjeni župnik hodil »nad skalami« in da je umrl »tragične smrti«, je morda res pravljica, za katero se skrivajo bojazljivci pred resnico in mitologijo NOB.

Župnik v Črni

Ampak veliko je bilo o tem umoru že zapisano v knjigi *Palme mučeništva* (1995). Matej Krof se je rodil 9. septembra 1916 na Koroškem, v vasi Lokovica na avstrijski meji, ki je do konca prve svetovne vojne spadala pod župnijo Pliberk, po vojni pa pod Mežico. Bil je sin iz družine enajstih otrok. Oče Jurij je bil bratranec škofa dr. Gregorija Rožmana in je obdeloval z materjo Barbaro manjšo kmetijo. Mateja so poslali v Maribor in je kot gimnazijec stanoval v mariborskem malem semenišču. Nato je stopil v bogoslovje in 6. aprila 1941 v Mariboru prejel mašniško posvečenje. Ker zaradi nemške okupacije ni mogel v domačo župnijo, je imel z dvema tovarišema novo mašo na Framu pri Mariboru.

Z drugimi štajerskimi duhovniki so ga Nemci pregnali na Hrvaško. Kot pregnanec je deloval od 15. julija 1941 do 29. septembra 1945 v đakovski škofiji. Bil je duhovni pomočnik v več krajih (Šljivoševci, Đakovo, Nijemci). Ob koncu druge svetovne vojne se je srečno vrnil v mariborsko škofijo in prevzel upravo župnije Ojstrica nad Dravogradom. Že tam ga je komunistični režim preganjal in napadal. 15. novembra 1947 je postal župnik v Črni na Koroškem.

Bil je priljubljen

Črna je bila med zadnjo vojno brez duhovnika. Občasno jo je oskrboval nemški duhovnik Valentin Stückler, dušni pastir za vso Mežiško dolino, sedež pa je imel v Radljah. Po vojni so ga komunisti zaprli, sedem let je bil v zaporu, čeprav je bil zelo naklonjen ljudem. Takoj po vojni je skrbel za župnijo Črna nekdanji kaplan, starejši duhovnik Vinko Razgoršek. Imel je težave z družinami, ki so jih naselili

v župnišču, večkrat je moral skozi okno zbežati k sosedovim. Krofa so verniki zaradi mladosti takoj vzljubili, s tem pa je postal trn v peti tistim, ki niso marali duhovnikov. Cerkev je bila v Črni tedaj nabit to polna. Vendar je zaradi težav sorodnikom potožil: »Če bom tu preživel, bom pa še nekaj časa živel.«

23. maja 1950 so ga naprosili, da bi šel krstit otroka na podružnico sv. Helene v Podpeco. Krst dečka Rudolfa Reiserja je že pred odhodom vpisal v krstno knjigo (s svojo lepo pisavo). Po krstu so ga povabili še na dom novokrščenca. Proti večeru se je od tam vračal po bližnji poti domov. V Črni so ljudje že čakali za šmar-nično pobožnost, vendar župnika niso dočakali.

Župnik Matej Krof

Nagrobna plošča z izginulega Krofovega groba je spravljena v cerkvi v Črni.

Brez groba

Ubitega župnika so pokopali v rojstni župniji Mežici in ne v Črni. Njegovega groba tam že dolgo ni. Nagrobnik so rešili pred uničenjem in ga vzdali v steno v prezbiteriju župnijske cerkve sv. Ožbolta v Črni. Pred leti so na zunanji steni prezbiterija pritrdili spominsko ploščo z repliko napisa z nagrobne plošče. S tem so mu v Črni postavili simbolni grob, saj je popolnoma nevzdržno, da so človeka nekoč zahrbtno umorili, se pri tem na debelo lagali, potem pa uničili še njegov grob na mežiškem pokopališču.

Na stranski makadamski cesti, ki pelje na Podpeco, je na kraju umora pred kratkim umrl župnik v Črni Tone Vrisk pred leti postavil star litoželezni križ, na ploščo pa dal napisati:

Polja pri Kanalu ob Soči so umorili 15. septembra 1946. Tudi njega so zločinci počakali v zasedi ob poti in mu razbili glavo.

Pritlehnost morilcev

Župnika v Preski pri Medvodah Valentina Oblaka so 21. septembra 1951 umorili kar s strelom skozi okno. Župnika v Ribnici pod Pohorjem Alojza Vrhnjaka so zaprli, »obsodili« na montiranem procesu, nato pa shirali do smrti v zaporu v Mariboru, umrl je 5. marca 1950. Tudi župnika na Jesenicah Antona Kastelica so shirali v zaporu v Mariboru, kjer je umrl 26. junija 1949.

Župnijskega upravitelja na Vidmu ob Savi Janeza Černogo so ustrelili, verjetno 24. junija 1949, na jugoslovansko-avstrijski meji pri Dravogradu. Ni znano, ali je

Spominska plošča na cerkvi v Črni (leva) – simbolni grob.

Razbili so mu glavo

Kot beremo v *Palmah mučeništva*, se je medtem po vozni poti vračal s konjsko vprego proti domu hlapec z bližnje kmetije. Konji so nenadoma obstali in niso hoteli naprej. »Hlapec je pogledal in videl na tleh ležati mrtvega župnika. Hitro se je razširila žalostna vest, da so župnika ubili. Naslednji dan je režim izdal uradno sporočilo, da je župnik padel in se ubil. Ljudje so umolkneli. Spraševali so se, ali je res padel ali ne. Okolica je namreč takšna, da bi se moral zelo truditi, kdor bi želel priti na skalo, s katere bi lahko omahnil in se ubil. Sporočilo v mrliškem listu pravi: Prebita lobanja in poškodovani možgani. Odprt prelom lobanje, poškodba možganov. Na mrtvaškem odru je imel glavo vso obvezano.«

Pogreba 26. maja 1950 se je udeležilo veliko ljudi. Sprevod je šel iz Črne v Mežico. Pokopal ga je dravograjski prošt Munda. Policija je strogo nadzorovala vse, kar se je dogajalo ob mrtvaškem odru in v pogrebni sprevedu. Vse si je ogledala in preštela. Njegov nečak, fantek, je ob pogrebu dejal: »Kaki so ti dedi, da so našega ujka ubili!« Ljudje so se samo spogledali.

Eden od udeležencev umora naj bi ob koncu življenja javno priznal svojo navzočnost.

Tukaj je nasilno umorjen
MATEJ KROF
župnik v Črni
rojen 9. 9. 1916, Mežica
posvečen 6. 4. 1941, Maribor
umrl 23. 5. 1950, Podpeca
OČE, ODPUSTI JIM

»Obsodili« so 439 duhovnikov

Na umorjenega Mateja Krofa je decembra 2017 v celovških *Novicah* opozoril dekan in župnik v Bilčovsu Janko Krištof in navedel, da je bil njegov najožji sorodnik, bil je stric njegove mame.

Kot je ugotovila zgodovinarica dr. Tamara Griesser - Pečar, je komunistični režim po vojni (po »osvoboditvi«), med letoma 1945 in 1961, »sodno« preganjal, to je »obsodil« kar 439 duhovnikov. Poleg tega jih je 73 še denarno »kaznoval«. Besede v narekovajih kažejo na popolno nelegitimnost komunističnega režima in njegovega stalinističnega sodstva.

Poleg nasilja in neizmerne poniževanja so komunisti več duhovnikov tudi umorili. To so večinoma počeli zahrbtno. Morilec je duhovnika počakal skrit v zasedi in ga umoril z udarci s topim predmetom. Poleg Mateja Krofa so tako umorili 9. januarja 1947 v župnišču v Puščavi župnika Naceta Nadraha. Izidorja Zavatlava iz Gorenjega

hotel ilegalno emigrirati iz socialističnega »raja« ali so ga udbovci tja pripeljali in uprizorili »pobeg« ter ga ustrelili.

Stanislava Erzarja so zaprli. Zelo so ga trpinčili. Družini so poslali dopis, v njem pa zapisali, da je pobegnil iz taborišča pri Žalah in da so ga »na begu pri poizkusu prekoračenja državne meje 17. junija 1951« ustrelili. Tudi Franca Slano iz Svetega Jurija ob Ščavnici so umorili na meji nekje v Prekmurju 11. maja 1950 in ga zakopali neznan kje. Križnika Valerijana Učaka so iz zapora odpeljali v »psihiatrično bolnišnico« (norišnico) v Polju, kjer je umrl 19. septembra 1949 – verjetno ne naravne smrti.

Samoteptanje dostojanstva

Naštel sem samo nekaj duhovnikov, ki so jih po vojni umorili komunisti. Bilo jih je seveda še več: Franc Cerkovnik, Henrik Goričan, Peter Križaj, Jožef Stupica, Viljem Savelli, Alfonz Jarc, Filip Terčelj, Franc Krašna, Valentin Pirec, na Hrvaškem Ignacij Feguš, Alojz Kristan, Janez Strašek.

Komunističnim zločinom ni bilo konca. Ljudje so strahotno trpeli. Danes pa bi nekateri hoteli, da o tem molčimo, da ne »razdvajamo« ljudi. Najbolj nevarni so seveda mnenjski voditelji in tisti na različnih položajih, ki lahko o tej cenzuri odločajo. Samoteptanje dostojanstva je res bedno. ■